

14 februari 2024

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Komt een journalist bij de hogeschool...

En vertelt na de 'open avond' in de krant over de Ad... en wat er dan gebeurt... lees mee...

1. Inleiding

Vanaf de start van de Ad als nieuw fenomeen binnen het hbo, weet u nog, in 2006, is er voortdurend aandacht besteed aan de wijze waarop in de media – en dan vooral bij de schrijvende pers – deze graad moest worden beschreven. Ondanks mooie overzichten, contexten en kaders met aanwijzingen wisten veel journalisten zich eerst geen raad met de introductie van de tweejarige opleiding. Daarbij kwam ook nog een vreemd klinkende naam: Associate degree. Iedereen had het toen gewoon over het doen van een hbo-opleiding, bij een HTS, HEAO, Sociale Academie, Pabo en andere onderdelen van hogescholen met dergelijke welluidende begrippen. Bij velen liet ook de graad Bachelor geen enkel belletje rinkelen, mede door de wat lakse houding van de onderwijskoepel om het nieuwe BaMa-systeem meteen vanaf het begin volledig te omarmen. Het streven naar een unitair stelsel had een duidelijke prioriteit en daarin paste geen eigen vernieuwing.

Het ging als gevolg daarvan voor velen aan de top binnen hbo-land om het communiceren van een vierjarige opleiding voor het behalen van 'het hbo-diploma'. Daarmee kon in de ogen van de buitenwacht de Ad niets anders, als programma binnen die opleiding, dan een verkorte en smalle leerlijn zijn, met 120 van de 240 studiepunten, maar wel ergens aan het eind van de Bachelor uitkomende. Kort-hbo, hbo-light, versnelde hbo-opleiding, enz. De meeste lezers hebben de begrippen wel in de loop der tijd voorbij zien komen, ondanks alle pogingen van bepaalde hogescholen om rond het Ad-aanbod in de communicatie alles zo duidelijk mogelijk te positioneren, al gaandeweg en steeds weer. Maar is deze klus rond de Ad nu helemaal geklaard?

Nee dus. Daarom hier een recent voorbeeld van een volledige mispeep van een (regionale) krant, zonder dat de hogeschool als geheel blaam treft – al kwam er vrij snel een hierop inhakende column op de website van de hogeschoolkrant, van iemand die de kans schoon zag om de Ad in het verkeerde daglicht te stellen. Jammer.

In het verlengde hebben we besloten weer een kort memo over de Ad op te stellen. Dit documentje wordt naar de kranten gestuurd, met het verzoek om de onderwijsredactie – of de journalistengroep die dit onderwerp voor haar rekening neemt – voor eens en altijd bij te praten. Fingers crossed.

2 Tubantia uit de bocht gevlogen

Vorige week deed een journalist van de krant Tubantia, in het oosten des land een goed gelezen blad, verslag van een open dag van Saxion. Er werd door de betrokkenen met veel enthousiasme over de groei van het aantal studenten en opleidingen voor de Ad gesproken. Dat alles werd derhalve door de krant een apart 'premium-artikel' waard gevonden. Nog beter, met meer aandacht ervoor door er een 'poll' aan te koppelen om de mening van lezers over deze regionale ontwikkeling te peilen. Maar lees mee. En bibber eveneens bij de poll, en de uitslag ervan, via de website.

2.1 Tekst van het artikel

Na twee jaar al hbo-diploma; gat in de markt bij Saxion

Twee jaar studeren en dan al een hbo-diploma op zak. In 2019 begon Saxion met het aanbieden van korte hbo-studies en het is een groot succes. Het aantal studenten is bijna verachtvoudigd.

Het studiejaar dat Saxion met deze zogenoemde 'associate degrees' van twee jaar startte was 2019/20. Het begon met 58 studenten, inmiddels zijn dat er 449. Saxion vroeg in een enquête onder eerstejaars naar de redenen van hun studiekeuze. Als belangrijkste argument werd genoemd dat het maar twee jaar duurt. In september start weer een nieuwe tweejarige voltijdstudie 'sociaal werk'. Afgestudeerden vinden vaak een baan in zorg en welzijn maar ook steeds vaker een baan

bij de gemeente, zegt docent Esther Mol. „Ze worden bijvoorbeeld ambulante hulpverleners of werken op een woongroep met ouderen of gehandicapten.”

Hoger niveau

De populariteit van dit verkorte hbo-traject bleek ook tijdens de open dag van Saxion, afgelopen zaterdag. Dide van der Schoor (18 jaar) lijkt het wel wat. Ze zit op het ROC van Twente en twijfelt tussen fysiotherapie en sociaal werk. „Voordeel van een associate degree is dat je een hoger niveau hebt”, zegt ze. „Je komt voor meer banen in aanmerking.” Een ander voordeel van twee jaar verder leren, is dat je snel de praktijk in gaat. „Daar houd ik van. Ik ben niet geboren voor de schoolbanken. Maar een beetje theoretische achtergrond is wel handig.”

Steeds meer studies

Veel mbo'ers willen best doorleren, maar zien op tegen nog eens vier jaar. Juist dat verklaart waarom de verkorte hbo's zo populair zijn. „Het is laagdrempelig en het aanbod dicht het gat tussen mbo en hbo”, zegt woordvoerder Maddy Lubbers van Saxion. Steeds meer studies hebben een verkorte versie, bleek tijdens de open dag. Of die komen er, zoals bij de administratieve opleiding 'financiën & controle'. De populairste al bestaande korte studie is 'pedagogisch educatief professionaal'. Dit studiejaar stroomden 108 studenten in. Veertig kozen voor de deeltijdopleiding, 68 voor voltijd. Ook bij 'ondernemerschap & retail management' is het druk zaterdag. „We zijn nu drie jaar bezig en het wordt elk jaar groter”, zegt docent Mariska Kersjes. „Als ik kijk naar de belangstellingsregistratie voor de open dag starten we in september mogelijk met drie klassen, allemaal in voltijd. 80 procent komt van het mbo. 30 procent doet na alsnog een bachelor.”

Los van het noemen van 'korte hbo-studie' (een Master is vaak ook maar een jaar...) zit het venijn in de staart van het artikel. De eerste stukjes zijn juichend te noemen, met complimenten voor de wijze waarop Saxion hiermee aan de weg timmert. Maar als de journalist gaat interpreteren, in een poging het lezerspubliek zo populair mogelijk aan te spreken, gaat het mis. Overigens is het vermelden door de woordvoerder dat de Ad het gat tussen mbo en hbo kan dichten, ook een blijvertje bij veel marketing-afdelingen. De Ad is gewoon hbo maar die betiteling is dus een overblijfsel van die eerste periode van de invoering van het BaMa-systeem, met de vierjarige route als de meest bekende hbo-opleiding. Ook even laten bijpraten wellicht (en zie verderop over die Sax-column). Maar het gaat om misleentjes als:

- Verkorte hbo's...
- Verkorte versie...
- Korte studie...

2.2 De poll met een stelling

We horen u denken dat het nog wel meevalt met deze omschrijvingen. Maar de aap komt uit de mouw als er op de website een poll aan wordt gekoppeld met een behoorlijk tendentieuze stelling: 'Een tweejarige opleiding is te kort voor een hbo-opleiding'. Dat kan suggereren dat je een versnelde opleiding gaat doen (dus in plaats van vier vraagt het 'slechts' twee jaren). Ook lijkt er achter te zitten dat er in die twee jaren geen echte bruikbare kennis wordt opgedaan op een hoger niveau – en vergetend, zoals al gezegd, dat masteropleidingen kort zijn. Tevens denkt de opsteller van de poll kennelijk dat het mogelijkerwijs gaat om de eerste twee jaren van de bacheloropleiding, te zien aan de eerste optie die de lezer voorgeschoteld krijgt. Kijk maar:

Stelling | Een tweejarige opleiding is te kort voor een hbo-diploma

Twee jaar studeren en dan al een hbo-diploma op zak. In 2019 begon Saxion met het aanbieden van korte hbo-studies en het is een groot succes. Het aantal studenten is bijna verachtvoudigd. „Ik wil snel aan het werk, maar met goede papieren.” Maar, is dat niet te snel voor een hbo-diploma? Kun je een vak in twee jaar leren, of heb je meer tijd nodig? Praat mee via onze stelling.

- Eens, je leert tijdens je stage pas écht of je wel geschikt bent
- Oneens, als je gewoon alle studiepunten haalt verdien je het
- Als dit personeelstekorten oplost juich ik het alleen maar toe

De laatste optie is eveneens een mooie duit in de discussiezak: Als je die twee jaren hebt gehaald, kun je in ieder geval 'iets' waarom de arbeidsmarkt vraagt. Een werkgever kan er vervolgens openstaande vacatures mee gaan opvullen. Ja, zo schiet het lekker op.

Benieuwd naar de uitslag?

- Eens, je leert tijdens je stage pas écht of je wel geschikt bent 53%
- Oneens, als je gewoon alle studiepunten haalt verdien je het 34%
- Als dit personeelstekorten oplost juich ik het alleen maar toe 14%

Of zou met 'stage' niet de praktijkcomponent van de Ad of de stage van de Bachelor worden bedoeld, maar juist 'hetgeen je leert als je eenmaal in een baan aan de slag bent gegaan'?

3 Maar toch...

Het is evenwel een interessant signaal dat met die poll wordt afgegeven, wetende dat een kleine 3000 keer digitaal op een van de antwoorden is geklikt. Het zal vooral ook vanuit een emotionele hoek zijn gebeurd, als mensen denken dat in die twee jaren geen stage zit, dus dat de Ad'ers geen kennismaking met het werkveld hebben ondergaan, met daarmee verwante zaken. Het staat wel als zodanig in het artikel, de praktijkgerichtheid, maar het vermoeden is dat niet iedereen alle details tot zich heeft genomen, zeker niet toen de stelling los van het artikel op de website kwam te staan.

Deze poll is derhalve geen reclame voor de Ad op zich. Jammer van de wijze waarop de stelling is geponeerd en hoe de aanloop ertoe is genomen voor de snelle lezers. Hier en daar mogelijk wat herstelwerkzaamheden te verrichten, lijkt het.

4 Maar... ook binnen de hogeschool is de verwarring kennelijk nog wel aanwezig

Hierboven hebben we al aangegeven dat het benoemen van de Ad als een hbo-opleiding tussen mbo en hbo in niet conform de werkelijkheid is, maar marketingtechnisch kennelijk toch als een 'kekke' beschrijving wordt gezien. Nogmaals, die typering is een nog steeds rondzingend overblijfsel van het alleen maar hebben van vierjarige hbo-opleidingen, een situatie die al heel lang blijft hangen in de hoofden van allerlei betrokkenen op bepaalde niveaus.

Het is evenwel opmerkelijk dat van bij de hogeschool op de website van het eigen blad al snel een column verscheen waarbij op dit krantenbericht werd ingehaakt, met als titel 'HBO-light'. Met zo'n kop kun je de bui al zien hangen als het gaat om de formele positie van de Ad-opleidingen in ons onderwijssysteem, los van de mening die iedereen mag hebben. De schrijver is volgens het onderschrift 'sinds 2012 werkzaam voor de Academie Mens en Maatschappij' en is 'oud-voorzitter van de Academieraad'. Daarmee zou de betrokkene aardig op de hoogte moeten zijn van de status van de Ad. Vanwege het hebben van die achtergrond van de columnist schenken we hier toch aandacht aan dat stuk, als een niet zo mooi voorbeeld in een regionale setting.

Hieronder geven we de column, met de passages in de kaders. Net als bij het bericht in de krant worden er diverse kanttekeningen doorheen gevlochten, over duidelijke en feitelijke onjuistheden. U mag uiteraard ook meteen door naar paragraaf 5, als u een geoefende lezer bent op dit gebied.

Column: **HBO-light**

07 februari 2024

'Na twee jaar al hbo-diploma; gat in de markt bij Saxion', ik kan me voorstellen dat door zo'n ronkend krantenbericht menig marketingstrateeg of bestuurslid likkebaardend in de handen wrijft, het is immers mooie gratis reclame. Van 58 naar 449 studenten voor een AD in het zorgdomein, dat houdt de schoorsteen rokend in tijden van bezuinigingen.

Het is natuurlijk Ad en geen AD, maar het gaat erom dat elke student die ergens aan de studie begint, niet elders kan worden ingeschreven. Macro-technisch gezien is dat een feit. Bovendien zijn steeds meer hogescholen met de Ad's begonnen. Daarmee is het een duidelijk gegeven – zoals al eerder is gebleken – dat de Ad een eigen plek inneemt binnen het stelsel, met een aanpak waaraan steeds nadrukkelijker een behoefte is. Ad'ers kunnen tevens doorgaan voor de Bachelorgraad en dan hebben ze alvast met de Ad een waardevol, relevant en erkend diploma. Dat kunnen veel uitvallers in de bacheloropleidingen niet zeggen. Op jongeren met een 'hogeschoolverklaring', met daarin vermeld wat toch is behaald, zit de arbeidsmarkt ook niet altijd te wachten.

Het stellen dat de schoorsteen van Saxion rokend kan blijven, is een tendentieuze bewering, niet op zichzelf maar wel voor de betrokken studenten die zelf hiervoor een keuze maken en in veel gevallen daarmee een hoger niveau kunnen bereiken. Daarmee worden de kansen op een baan die past bij de persoon en de verworven competenties vergroot, en dat is 'individuele winst'.

De demografische ontwikkelingen zouden voor krimp zorgen, een vies woord, maar blijkbaar wordt de soep niet zo heet gegeten. Er zijn best aankomend studenten die willen doorleren op het hbo bij Saxion, maar dan graag in de praktijk en het liefst niet zo lang volgens dit krantenbericht. Logisch ook wel, als je bedenkt hoeveel geld een studie kost en de toekomst er voor veel jongeren sowieso niet erg rooskleurig uitziet. Ik wil trouwens ook wel graag slank zijn, maar tegelijkertijd elke dag een taartje kunnen eten.

Rare zin aan het eind, en niet te duiden in de context van het artikel zoals dat in Tubantia is verschenen. Het gaat vaak helemaal niet om de kosten van een studie. Ook heeft het niets te maken met de rooskleurigheid van de toekomst aangezien dit voor iedereen op alle niveaus geldt. Het is een duidelijk positieve keuze die veel mbo'ers maken voor de Ad, om een volgende stap te zetten alvorens aan het werk te gaan. Als ze echt de kosten willen ontlopen, kunnen ze beter met hun mbo-diploma een baan gaan zoeken en aan de werkgever vragen om een deeltijdse Ad-opleiding te mogen volgen, op kosten van het bedrijf. Dat gebeurt nu wel wat later als werkende student, als duidelijk is wat de waarde is voor een volgende stap in de loopbaan. Juist ook veel van de nieuwe studenten komen uit die hoek!

Hier zou ik zou nu natuurlijk een heel verhaal kunnen wijden aan marktwerking in het hoger onderwijs, dat er vooral gekeken wordt naar financiële prikkels, het binnenhalen van klanten en assortimentsuitbreiding om dan toch maar aan de kpi's te kunnen voldoen met als klap op de vuurpijl een verhandeling over de tentakels van New Public Management die ook het hbo in zijn greep houden, maar dat ga ik allemaal niet doen, daar is namelijk al een goed stuk over geschreven.

Kennelijk was dit de trigger voor de betrokkene om in de digitale pen te klimmen. Voor de goede orde (volgens een bron op internet): *'KPI is de afkorting voor kritieke prestatie-indicator. Met kritieke prestatie-indicatoren kun je de prestaties van de organisatie, teams en de afzonderlijke medewerkers meten'*. We zouden de columnist willen aanraden hierover een apart artikel te schrijven en het niet op deze botte wijze aan de ontwikkelingen rond de Ad te koppelen. Overigens, dat andere stuk is te vinden op de website van Scienceguide en daarin staat bijvoorbeeld dat het beter is om de uitgaven voor marketing en PR te besteden aan het verbeteren van het onderwijs. Prima op zich om daarover een discussie te voeren.

Ik wil vooral kijken naar die aankomend student (sorry, het woord klant krijg ik helaas mijn toetsenbord niet uit). Deze heeft de verwachting een hbo-diploma te krijgen na het liefst een zo kort mogelijke route naar beter betaald worden in het werkveld dan met een mbo-diploma zou gebeuren. Waarom zou een student er dan nog voor kiezen om vier jaar de schoolbanken in te gaan als het ook in twee jaar kan? Heel wat minder studieschuld, meteen praktijkervaring en een beter salaris, wie kan daar nu tegen zijn? (Behalve hbo voltijdstudenten en wat kritische docenten kan ik niemand bedenken).

Dat hoeft ook niet, het zien van de student als een klant. Niemand verplicht je daartoe. Maar kijk, hier wordt de bocht scherp geschetst waar de columnist met veel vaart uitvliegt. Wat is er tegen om verder te studeren, een erkend, formeel en geaccrediteerd getuigschrift te krijgen en een programma te volgen dat mede is gebaseerd op een door het werkveld mede geformuleerd profiel voor banen op het Ad-niveau, dus niveau 5 van ons stelsel?

Elke student wil uiteraard niet studeren met veel vertraging of met kans op uitval na een aantal jaren zonder er iets aan over te houden. Maar ook hier wordt nadrukkelijk gesuggereerd dat met de Ad een verkorte variant van de Bachelor wordt ingevuld! Dat is heel jammer, om het maar zo simpel mogelijk te zeggen. Na de Ad kan iemand nog twee jaren doorgaan voor de Bachelor, dus die route is vaak even lang als via de vierjarige leerweg.

De Ad heeft aldus die eigen waarde voor de student, de werkende en het werkveld. Als iedereen daarmee een bepaald doel bereikt, is het hebben van minder studieschuld meegenomen. Het kan ook leiden tot het later behalen van de Bachelor, als de werkgever meebetaalt aan het doen van een deeltijdse of duale variant. Is dat stom handelen of juist heel erg slim van de betrokkene?

Overigens, waarom zijn hbo voltijdstudenten tegen (en dan mogen docenten best kritisch zijn, als ze alle onderliggende ontwikkelingen goed hebben ingeschat)? Die kunnen toch ook de Ad gaan volgen en daarmee een andere leerweg invullen? Zien ze – en we nemen aan dat met die groep

hbo voltijdstudenten de bachelorstudenten worden bedoeld – de Ad'ers als concurrenten op de arbeidsmarkt? Worden Ad'ers die gaan werken en daarna binnen hun baan ervaring opdoen en allerlei certificaten behalen, beschouwd als degenen die via een omweg op functies terecht komen waarop zij het recht claimen?

Zorg

Ook vanuit het werkveld is het wel te begrijpen. Er zijn nu al te weinig handen in het domein van zorg en welzijn, dus hoe sneller er meer personeel de arbeidsmarkt opkomt, hoe beter. Maar mensen die hulp nodig hebben, begeven zich in een wereld die almaar complexer wordt, en in het 'gewone' vierjarige hbo is er al zorg over de kritische denkvaardigheden en het waardeverlies van een diploma in het hoger onderwijs hierdoor.

We laten dit maar voor rekening van de auteur, zoals het hier staat. Het werkveld wil gewoon mensen die op een bepaald niveau kunnen functioneren. Om dan de kritiek om de gewone (?) hbo-bacheloropleiding te verpakken in een column over de Ad is niet te waarderen. De Ad'ers hebben hun eigen beroepsprofielen en vullen via die weg niet de vacatures voor de Bachelors op. Kortom, ga aan de slag met de Bachelor om de kwaliteit ervan te verbeteren, verdiep je in wat de Ad'ers doen en zorg dat het management van het geheel een effectief proces in gang zet.

Hoe zit dat met hbo-light (of zal ik het hbo-zero noemen)? Daar moet immers naast die grote nadruk en ruimte voor de praktijk kritisch denken en algemene vaardigheden in een nog kortere tijd gepropt worden.

Ai, dat doet even pijn aan de ogen, om dit te lezen. Cola light of Cola zero... leuk gevonden, om een parallel daarmee te schetsen. Hiermee diskwalificeert de columnist zich nadrukkelijk, door een dergelijke woordspeling te betrekken op een uitermate serieus ingevuld deel van het hbo en dus van het hoger onderwijs.

Nogmaals, het gaat er niet om dat alles van de Bachelor in de Ad moet worden gepropt. Er zijn voldoende achtergrondstukken te vinden over de opzet van de Ad-opleidingen, dus laten de kritische docenten en managers dergelijke documenten maar eerst tot zich gaan nemen.

De aankomend student heeft het beeld dat hij na twee jaar een hbo-papiertje heeft, met alle privileges van dien en daar heeft de beeldvorming in dit krantenbericht een grote rol in. Zoals wel vaker ligt de werkelijkheid genuanceerder. Wat de student vermoedelijk niet kan overzien is dat het eindniveau na die twee jaar geen hbo-niveau is, maar iets tussen mbo4 en hbo bachelor-niveau in. Wat dat trouwens precies is laat zelfs de website van de Rijksoverheid in het midden.

Het is juist het beeld dat de schrijver van de Ad heeft en op deze wijze ventileert. We weten dat bij Saxion en andere hogescholen heel zorgvuldig wordt verteld aan de a.s. studenten wat de Ad is, wat je ermee kunt en hoe dat Ad-getuigschrift (ach, weer een papiertje...) een stap binnen het hbo kenmerkt.

Nogmaals, het tweede deel van deze passage is als zodanig bij onze lezers al wel bekend, als de meest misbruikte vorm van kritiek op de Ad. Het is een kwalificatie op een niveau binnen het hbo, op basis van een tweejarige opleiding. Het lijkt wel om die mensen te laten denken aan het spelletje 'Wie van de Drie': Wil de persoon met de echte hbo-opleiding opstaan, met de keuze uit de Ad, B en M? Overigens is de duur van de Master ook beperkt en is deze daarmee ook geen hbo-niveau?

De Rijksoverheid heeft het ook niet over 'het midden' (leuke woordspeling) en ook niet over 'iets', maar noemt het wel een opleiding op hbo-niveau. Kijk maar en lees even scherp mee:

Associate degree opleiding hbo

Een associate degree-opleiding is een 2-jarige hbo-opleiding die veelal in samenwerking met mbo en werkveld wordt ontwikkeld. Het eindniveau van de associate degree ligt tussen mbo-4 en hbo-bachelor. Met een mbo-4 diploma, een havo- of een vwo-diploma wordt u tot deze hbo-opleiding toegelaten.

Je kunt na het behalen van het Ad-diploma instromen in een verwante hbo-bacheloropleiding. Je kunt dan na twee of meer jaar studeren het diploma van de hbo-bachelor behalen.

Niet zo gek dat de krant dit dan ook niet helemaal goed heeft. Voor een 'echt' hbo-diploma is dan dus in ieder nog twee jaar studeren nodig aan een verwante opleiding. Voor de marketingstrateeg

hoop ik dat de keuze dan ook op Saxion zal vallen. Voor de (aankomend) student vooral dat hij waar voor zijn geld krijgt.

Kijk, de columnist weet toch eigenlijk wel waar de klepel hangt maar heeft de verkeerde klok daarmee geluid: De Ad'er kan met twee jaren doorstuderen 'de enige echte hbo-status bereiken'. De vraag is wel wat alle duizenden Ad-afgestudeerden op de arbeidsmarkt te zoeken hebben, als je dit als uitgangspunt voor hogescholen neemt? Wij hopen dat ons commentaar bij deze betrokkene in goede aarde valt, met een duidelijk leereffect. Dat is dan ieder geval ook waar voor het geld en de investering in de tijd om dit alles tot zich te nemen.

5 Persbericht voor de redacties, de media en anderen: De Ad is...

Het is dus hoog tijd voor 'een bericht voor de pers' en andere betrokkenen over de positie van de Ad. Natuurlijk heeft elke hogeschool al simpelweg links en rechts binnen de communicatiekanalen en in de brochures daarover van alles staan, maar ook daarvan heeft kennelijk niet iedereen voldoende kennis van genomen. Zoals gezegd, iedereen mag ruim 17 jaren na de invoering van de Ad nog steeds een eigen mening daarover hebben, maar dan lijkt ons wel dat die op de juiste feiten dient te zijn gebaseerd.

Dit stukje sturen we naar de redacties van de belangrijkste media, om ze nog eens op het hart te drukken dat populair taalgebruik niet bijdraagt aan de transparantie binnen ons onderwijs. Ook mensen die een keuze willen maken, zijn er niet mee geholpen, zeker niet als verkeerde signalen worden afgegeven.

Hier ons voorstel:

De tweejarige hbo-opleiding met als graad: Associate degree – een duiding voor de redactie

Binnen het hoger onderwijs in ons land kennen we twee sectoren: hoger beroepsonderwijs (hbo) en wetenschappelijk onderwijs (wo), aangeboden door hogescholen resp. universiteiten.

In de internationale context is afgesproken dat de overheid voor de betrokken instellingen, los van dit onderscheid bij de relevantie voor het werkveld en de wetenschap, de keuze heeft uit het aanbieden van een viertal type erkende opleidingen. Deze opleidingen kennen een oplopend niveau als het gaat om de afstudeermogelijkheden en de functies binnen het werkveld.

HBO

Nederland heeft ervoor gekozen om in het hbo de volgende op zichzelf staande opleidingen aan te bieden, waarbij we de bijbehorende graad noemen:

- Associate degree – tweejarige hbo-opleiding - na mbo, havo of vwo
- Bachelor – vierjarige hbo-opleiding - na mbo, havo of vwo
- Master – hbo-opleiding na de Bachelor - met een lengte van tussen de één en twee jaren.

Het bijzondere is dat na het behalen van de graad Ad de persoon kan doorstromen naar een opleiding voor de graad Bachelor, door aldaar nog een programma van twee jaren te volgen, of eventueel wat langer, afhankelijk van de gekozen vervolg-bachelor-opleiding.

Bij inhoudelijk vergelijkbare opleidingen voor de Associate degree en de Bachelor is de leerweg naar de Bachelor via de Associate degree in het algemeen gelijk aan de rechtstreekse leerweg nl. vier jaren. Er is derhalve binnen het hbo sprake van twee parallelle leerwegen waaruit iemand direct na het mbo, havo of vwo of als volwassene kan kiezen.

Werken	Vervolg binnen een bacheloropleiding	Bacheloropleiding
Associate degree-opleiding	Associate degree-opleiding	
MBO-4 of HAVO of VWO		

WO

Voor de goede orde wordt vermeld dat universiteiten geen Associate degree aanbieden, maar wel de Bachelor met een lengte van drie jaren voor vwo'ers en de Master met een lengte van één tot twee jaren, na het hebben behaald van de Bachelor in het wetenschappelijk onderwijs dan wel bij het hbo. Uiteraard kennen ze ook het promotie-traject (PhD / Dr).